

СОКОЛОПОДІБНІ ПТАХИ БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ: СУЧАСНИЙ СТАН ПОПУЛЯЦІЙ, ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ, ОХОРОНА

Вивчено сучасний стан популяцій денних хижих птахів. З'ясовано їх територіальний розподіл, проаналізовано динаміку чисельності. У межах Буковинських Карпат гніздиться 15 видів Соколоподібних, а всього в зазначеному регіоні встановлене перебування 24 представників із цього ряду. Стан популяцій 8 (53,4%) гніздових видів є критичний. До головних лімітуючих чинників належать деградація довкілля, збіднення кормової бази, браконьєрство. На основі проведених досліджень запропоновані заходи, спрямовані на відтворення й охорону денних хижих птахів.

Ключові слова: Буковинські Карпати, Соколоподібні, стан популяцій, охорона

Вступ. Інтенсивне втручання людини у природу протягом останніх десятиліть, трансформація екосистем під впливом антропогенного чинника призвели до надзвичайно негативних наслідків. Саме тому, однією з найбільш важливих проблем сучасності є збереження генофонду рослинного та тваринного світу. Це, зокрема, стосується й Карпатського регіону України [27].

Останнім часом комплексному вивченню фауни в нашій країні приділяється значна увага. Господарська діяльність людини кардинальним чином змінила і продовжує змінювати середовище існування тварин. Це призводить до того, що катастрофічно швидко деградують місця перебування птахів, зокрема, денних хижих. У зв'язку з цим виникає потреба оптимізувати відносини людини із зазначеною групою пернатих. Необхідне проведення першочергових заходів для збереження популяцій та збільшення чисельності Соколоподібних (Falconiformes). Це унікальні модельні об'єкти для якісного вивчення стану довкілля. Знаходячись на верхівках трофічних пірамід, вони є останньою, найбільш важливою ланкою в ланцюгу біоценотичних зв'язків. Наявність хижих птахів свідчить про нормальне функціонування екосистеми, а їх зникнення – тривожний сигнал про наступ серйозної небезпеки [17].

Отже, Соколоподібні є однією з найбільш чутливих до змін середовища таксономічною

групою хребетних. Сучасний стан популяцій цих авіфауністичних елементів як консументів вищого порядку, досить добре відображає порушення в екосистемах [11]. Тому практична діяльність стосовно відновлення чисельності рідкісних і зникаючих видів денних хижих птахів фактично неможлива без всебічного вивчення їх географічного поширення, чисельності, особливостей гніздування, впливу лімітуючих чинників та інших аспектів [17].

У зв'язку з наведеним вище, мета нашої роботи полягала у з'ясуванні сучасного стану популяцій Соколоподібних гірської та передгірської частин Буковинських Карпат, проведенні еколого-фауністичного аналізу. Для досягнення зазначеної мети необхідно було вирішити наступні завдання: охарактеризувати динаміку чисельності й територіальний розподіл денних хижих птахів; встановити роль еколого-етологічних чинників у виборі ними місць перебування; оцінити значущість управління поведінкою Соколоподібних з метою охорони раритетних видів.

Регіон робіт, матеріали та методи. Буковинські Карпати мають свої ландшафтні особливості; вони займають (разом з Передкарпаттям) фактично 50% площі Чернівецької області. Зазначений регіон є складовою частиною Українських Карпат – фізико-географічної провінції Карпатської гірської країни [29]. Провідну роль тут у формуванні

та розміщенні природних територіальних комплексів, їх просторової структури відіграють групи літоморфотектогенних і кліматогенних чинників. Більшу частину поверхні (54,8%) утворюють низькогір'я (500–900 м н. р. м.), середньогір'я (900–1500 м) займають до 43% площі, високогір'я (вище 1500 м) – 0,2%, рівень днищ долин (300–500 м) – до 2%. Наростання висот і зміна природних зон відбувається хвилеподібно з північного сходу на південний захід. Велику роль у формуванні природних комплексів різних рангів відіграє літологія гірських порід. Вона впливає на їх висоти, характер процесів, форми долин і хребтів, зволоженість поверхні. Скажімо, поширення дрібноритмічного глинистого флішу зумовлює прискорений розмив порід і зниження висот, розвиток зсувів, «розпливання» хребтів, згладженість їх вершин і схилів, перезволоження поверхні, оглеєння ґрунтів, широке розповсюдження луків і ялинових лісів. Навпаки, пісковики товстори́тмічного флішу бронюють поверхню від руйнування, викликають розвиток вузькогребневих хребтів, крутих схилів вузьких глибоковрізаних долин. Вони швидше прогріваються, що сприяє росту та розвитку теплолюбивіших деревних порід (бука, ялиці, кленів) [7].

Клімат Буковинських Карпат загалом прохолодний і вологий. Річна сума активних температур скорочується від 2200 °С до 600 °С, середні місячні температури липня – від 12 °С до 17 °С, січня – від –6 °С до –9 °С. Річна сума опадів, навпаки, зростає з 800 до 1200 мм. Висотні зміни гідрокліматичних умов визначають висотно-зональне розміщення лісів різних формацій, типів ґрунтів, підкласів, типів і підтипів довкіль [7].

Об'єктом наших досліджень є фауна денних хижих птахів Буковинських Карпат. Предмет дослідження – формування екологоетологічних особливостей Соколоподібних у виборі місць перебування та їх адаптацій до впливу антропогенного фактора. Методи дослідження: польовий – вивчення умов перебування денних хижих птахів, їх біотопного розподілу, геграфічного поширення, обліки чисельності; камеральний – опрацювання зібраних матеріалів у лабораторних умовах, вивчення музейних колекцій, робота з літературою.

Матеріали зібрані нами в усі сезони року за загальноприйнятими методиками [11; 28; та ін.] протягом останніх двох десятиліть. Дослідженнями більш-менш рівномірно охоплені

фактично весь регіон. Використані в роботі відомості стосовно сучасного стану Соколоподібних Буковинських Карпат базуються на спостереженнях авторів і даних з літературних джерел [1; 3–6; 10; 12–16; 18–22; 26; 30; 31; 33–36; 38–57; 59–62; 67–69; 71–73; 75; 77–79; 82; 84; та ін.]. Порядок розташування видів і їх латинь наведені за Л.С. Степаняном [58], українські назви таксонів – за Г.В. Фесенком і А.А. Бокотеєм [65; 66]. Чисельність і статус перебування видів визначали за загальноприйнятою шкалою [11].

Аналіз стану популяцій гніздових видів проводився за методикою Ю.Б. Артюхіна [2] зі змінами [11] та доповненнями. Вона базується на бальній оцінці двох основних показників, які відображають стан виду. На основі оцінки сучасного регіону поширення та категорій чисельності, а також оцінок їх змін, виводився комплексний показник стану виду, який має загальний вираз А1–А2 і В1–В2 (табл. 1). Сума накопичених балів дає підсумкову оцінку стану видів від 0 до 8, яка при оптимальному стані рівна 0–2, загрозливому – 3–5 і критичному – 6–8.

Таблиця 1
Оцінка стану популяцій гніздових видів птахів

Показник	Оцінка стану, бали		
	0	1	2
А. Регіон поширення			
А.1. Сучасний стан	широкий (займає більше 50% території)	обмежений (займає приблизно 10–50% території)	дуже вузький (займає менше 10% території; відомі поодинокі знахідки)
А.2. Зміни (за період)	без суттєвих змін	середнє скорочення (приблизно на 25–75% від початкової території)	значне скорочення (більше ніж на 75% від початкової території; вид зберігся в окремих місцях)
В. Категорії чисельності			
В.1. Сучасний стан	звичайний	малочисельний	рідкісний
В.2. Зміни (за період)	без суттєвих змін	середнє скорочення	значне скорочення

Для підрахунку вартісної оцінки ресурсів Соколоподібних ми використали методику біосферної вартості наземних тварин Ю.С. Равкіна [37]. Біосферна вартість розраховується для кожного виду зокрема. Для території з особливим охоронним статусом вводиться коефіцієнт статусу території. Відповідні розрахунки проводили за формулою:

$$B_6 = C_c \cdot T \cdot П,$$

де B_6 – біосферна вартість, C_c – середня чисельність відповідного виду, T – такса відшкодування шкоди для даного виду у кратності до розміру мінімальної заробітної плати на час оцінки [70], $П$ – розмір мінімальної заробітної плати на час оцінки.

Результати й обговорення. Сучасний стан фауни і територіальний розподіл Соколоподібних Буковинських Карпат. У гірській частині Чернівецької області поширення, чисельність і екологічні особливості денних хижих птахів вивчені ще не достатньо повно. В існуючих публікаціях по орнітофауні регіону наявні переважно лише фрагментарні відомості стосовно зустрічей окремих рідкісних видів, їх територіального розподілу й окремих аспектів біології.

На основі узагальнення інформації з багатьох літературних джерел (див. вище) та за результатами опрацювання музейних колекцій [3; 22; 31; 35; 47; 63; 85; 87] і проведення власних досліджень, у межах Буковинських Карпат нами встановлене перебування 24 видів з ряду Соколоподібні (додаток), які належать до 13 родів і 3 родин: Скопові* – 1 (4,2%) представник, Яструбові – 17 (70,8%) та Соколові – 6 (25,0%). З них гніздовими (достовірно, ймовірно чи можливо; шкала за [86]) є 15 (62,5%) видів (зокрема, 8 – перелітні, а 7 залишаються зимувати), зимуючими – 9 (37,5%) (з них 2 трапляються лише взимку), пролітними – 3 (12,5%) та залітними – 4 (16,7%). До останніх належать орлан-білохвіст, чорний гриф, білоголовий сип і балабан. Крім того, гніздування в регіоні польового луна, зміїда та беркута ще остаточно не доведене.

За фізико-географічними областями Буковинських Карпат просторово-часовий розподіл Соколоподібних виглядає наступним чином (табл. 2).

Передкарпаття. Ця фізико-географічна область займає близько 32% території Чернівецької області. Вона утворює її другий, центральний ландшафтно-гіпсометричний

ярус. Межі чітко окреслені: на півночі – р. Прут, на заході – р. Черемош, на півдні – орографічний уступ Буковинських Карпат, на південному сході – державний кордон України з Румунією. У системі фізико-географічного районування це перша зовнішня область Карпатської гірської країни. Саме в її межах стикаються й активно взаємодіють дві сусідні країни, їх фізико-географічні процеси, закономірності просторової диференціації. Внаслідок цього першою відмінною особливістю природи є її двоякий характер, тобто наявність рис довкіль рівнин і гір [7]. У межах Буковинського Передкарпаття встановлене перебування 21 виду денних хижих птахів (належать до 10 родів), або 87,5% від їх загальної кількості. З них гніздовими є 14 (66,7%) представників (зокрема, 7 – перелітні і стільки ж залишаються зимувати), зимуючими – 9 (42,9%) (з них 2 трапляються лише взимку), пролітними – 3 (14,3%) та залітними – 2 (9,5%). За показниками відносної чисельності розподіл наступний: рідкісні – 11 (52,4%) видів, малочисельні – 6 (28,6%) і звичайні – 4 (19,0%).

Таблиця 2

Статус перебування, відносна чисельність і територіальний розподіл Соколоподібних у Буковинських Карпатах

Вид	Статус	Чисельність	Фізико-географічні області				
			ПК	СК	БК	ПЧ	МК
<i>Pandion haliaetus</i>	ПР	Р	+	+	-	-	-
<i>Pernis apivorus</i>	ГН	М	+	+	+	+	-
<i>Milvus milvus</i>	ГН	Р	+	+	-	-	-
<i>M. migrans</i>	ГН	Р	+	-	-	-	-
<i>Circus cyaneus</i>	ГН, ЗМ	Р	+	-	-	-	-
<i>C. aeruginosus</i>	ГН, ЗМ	М	+	-	-	-	-
<i>Accipiter gentilis</i>	ГН, ЗМ	З	+	+	+	+	+
<i>A. nisus</i>	ГН, ЗМ	З	+	+	+	+	+
<i>Buteo lagopus</i>	ЗМ	М	+	-	-	-	-
<i>B. buteo</i>	ГН, ЗМ	З	+	+	+	+	+
<i>Circaetus gallicus</i>	ГН	Р	-	-	-	-	+
<i>Hieraetus pennatus</i>	ГН	М	+	+	-	-	-
<i>Aquila clanga</i>	ПР	Р	+	-	-	-	-
<i>A. pomarina</i>	ГН	М	+	+	+	+	+
<i>A. chrysaetos</i>	ГН, ЗМ	Р	+	+	+	+	+
<i>Haliaeetus albicilla</i>	ЗЛ	Р	+	+	-	-	-
<i>Aegyptius monachus</i>	ЗЛ	Р	-	+	-	-	-
<i>Gyps fulvus</i>	ЗЛ	Р	-	-	-	-	+
<i>Falco cherrug</i>	ЗЛ	Р	+	+	-	-	-
<i>F. peregrinus</i>	ПР	Р	+	-	-	-	-
<i>F. subbuteo</i>	ГН	М	+	+	+	+	+
<i>F. columbarius</i>	ЗМ	Р	+	-	-	-	-
<i>F. vespertinus</i>	ГН	Р	+	-	-	-	-

*Латинські назви рядів, родин і видів наведені в додатку.

<i>F. tinnunculus</i>	ГН, ЗМ	З	+	+	+	+	+
-----------------------	--------	---	---	---	---	---	---

Примітка. ГН – гніздовий вид, ЗМ – зимуючий, ПР – пролітний, ЗЛ – залітний; Р – рідкісний, М – малочисельний, З – звичайний; ПК – Передкарпаття, СК – Скибові Карпати, ВК – Верховинські Карпати, ПЧ – Полонинсько-Чорногірські Карпати, МК – Мармароські Карпати.

Скибові Карпати утворюють північно-східні схили гірської системи. Сформувалися вони на основі Зовнішнього карпатського антиклінорію з його складною складчастонасупною скибовою структурою. Це низькогір'я та середньогір'я з висотами від 700 до 1400 м н. р. м., що являють собою складну систему поздовжньо витягнутих асиметричних гірських пасом, інтенсивно розчленованих густою сіткою глибоко (до 200–250 м) врізаних поперечних і поздовжніх долин. Кліматичні умови, рослинність, ґрунтовий покрив і ландшафти тут надзвичайно різноманітні. Природні комплекси різко змінюються від широколистяних лісових біля підніжжя гір, до хвойних лісових і лучних полонин, на вершинах [7]. На території області Скибових Карпат виявлено 14 видів Соколоподібних із 10 родів, або 58,3% від їх загальної кількості. З них гніздовими є 10 (71,4%) представників (зокрема, 5 – перелітні і стільки ж залишаються зимувати), зимуючими – 5 (35,7%), пролітним – 1 (7,1%) та залітними – 3 (21,4%). За показниками відносної чисельності переважають рідкісні види (6 або 42,8%), за ними йдуть малочисельні та звичайні – по 4 (28,6%) представники.

Верховинські Карпати утворюють центральну вододільну частину гірської системи. Вони сформувалися на фундаменті Кросненської синклінальної зони, яка складена молодшими товщами пісковикого-глинистого флішу. Тривала ерозія нестійких порід сприяла утворенню низькогірного рельєфу [7]. У межах Верховинських Карпат фауна Соколоподібних досить бідна. Тут встановлене перебування лише 8 видів, які належать до 5 родів (33,3% від загальної кількості в гірській частині Чернівецької області). Усі виявлені представники є гніздовими; з них 3 перелітні, а 5 залишаються зимувати. За показниками відносної чисельності розподіл наступний: рідкісні – 1 (12,5%) вид, малочисельні – 3 (37,5%) і звичайні – 4 (50,0%).

Полонинсько-Чорногірські Карпати. Ця найвища, залісна, осьова частина сформувалася на фундаменті внутрішніх структурних зон (Чорногірська та Рахівська) гірської системи. Тектонічні підняття та денудаційна стійкість порід визначили високе гіпсометричне поло-

ження – розвиток тут широкої смуги лісистих середньогір'їв. Над ними підвищуються окремі масиви і вершини субальпійських докіль [7]. На території області Полонинсько-Чорногірських Карпат виявлено 8 видів денних хижих птахів (із 5 родів), або 33,3% від їх загальної кількості. З них гніздовими є всі представники (зокрема, 3 – перелітні, а 5 залишаються зимувати). За показниками відносної чисельності переважають звичайні види (4 або 50,0%), за ними йдуть малочисельні (3 або 37,5%) та рідкісні (1 або 12,5%).

Мармароські Карпати як фізико-географічна область своєю своєрідністю та специфікою різко виділяються на тлі інших територій. Вони сформувалися на фундаменті давнього Мармароського кристалічного ядра внутрішнього антиклінорію гірської системи [7]. У межах Мармароських Карпат встановлене перебування 9 видів Соколоподібних (із 6 родів), або 37,5% від їх загальної кількості. З них гніздовими є 8 (88,8%) представників (3 перелітні, а 5 залишаються на зимівлю) і залітним – 1 (11,1%). За показниками відносної чисельності розподіл наступний: рідкісні – 3 (33,3%) види, малочисельні – 2 (22,3%) і звичайні – 4 (44,4%).

Отже, якісний склад денних хижих птахів помітно зменшується з підняттям у гори. Це так само стосується і кількісних показників. Загальна картина щодо відносної чисельності виглядає наступним чином. Переважають рідкісні види (14 або 58,3%), за ними йдуть малочисельні (6 або 25,0%) та звичайні (4 або 16,7%).

Користуючись методикою [2], яка базується на бальній оцінці двох основних показників (хорологічний і динаміка чисельності), що відображають стан популяцій птахів, для Соколоподібних Буковинських Карпат отримані наступні результати (табл. 3). З 15 гніздових видів, сучасний стан популяцій 8 (53,4%) виявився загрозливим або критичним, а для інших 7 (46,6%) – оптимальним. Тобто, протягом останніх десятиліть у цьому аспекті прогресує негативна популяційна тенденція. Причин такого стану можна навести чимало. Це і загальна деградація докільля (насамперед, знищення місць гніздування та кормових біотопів), і зменшення трофічної бази, загибель птахів унаслідок несприятливих погодних умов (наприклад, під час багатосніжних зим), браконьєрства, фактор турбування, низька екологічна культура населення й інші чинники [11; наші дані]. Відповідні созологічні заходи є явно недостатніми і не можуть виріши-

ти наявної проблеми.

Популяційні тренди й адаптивні стратегії денних хижих птахів. Узагальнена міра життєвого успіху будь-якого виду – це його чисельність і величина регіону поширення [9]. Саме ці показники є основою для повноцінної характеристики ефективності екологічних зв'язків й адаптивних стратегій.

Таблиця 3

Оцінка стану популяції (бали) гніздових видів Соколоподібних Буковинських Карпат

Вид	Комплексний показник	Підсумкова оцінка	Стан популяції
<i>Milvus milvus</i>	0–2, 2–2	6	КР
<i>M. migrans</i>	0–2, 2–2	6	КР
<i>Circus cyaneus</i>	2–2, 2–2	8	КР
<i>C. aeruginosus</i>	0–0, 1–1	2	ОП
<i>Accipiter gentilis</i>	0–0, 1–0	1	ОП
<i>A. nisus</i>	0–0, 1–0	1	ОП
<i>Buteo buteo</i>	0–0, 0–0	0	ОП
<i>Circaetus gallicus</i>	0–2, 2–2	6	КР
<i>Hieraetus pennatus</i>	0–1, 1–1	3	ЗГ
<i>Aquila pomarina</i>	0–1, 1–1	3	ЗГ
<i>A. chrysaetos</i>	0–0, 2–2	4	ЗГ
<i>Falco subbuteo</i>	0–0, 1–1	2	ОП
<i>F. vespertinus</i>	0–2, 0–2	4	ЗГ
<i>F. tinnunculus</i>	1–0, 1–0	2	ОП

Примітка. ОП – оптимальний стан, ЗГ – загрозливий, КР – критичний.

Одні види денних хижих птахів краще пристосовані до життя у відносно стабільному середовищі, яке повільно змінюється, інші непогано адаптувалися, скажімо, до значних флуктуацій харчових ресурсів [28].

Оскільки на даний момент часу не порушеного діяльністю людини природного середку фактично не існує, то це спонукає тварин до вироблення нових адаптаційних механізмів, які забезпечать сумісність з сучасними об'ємами, темпами та непередбаченими проявами антропогенної трансформації звичних умов життя [9; 17].

Критичний аналіз власних і літературних матеріалів дозволив здійснити загальну експертну оцінку чисельності та популяційних трендів Соколоподібних Буковинських Карпат (табл. 4). Як видно з наведених даних, сучасний стан популяцій 2/3 видового складу є відносно благополучним. Причому для 9 (60,0%) представників він є загалом стабільним, а чисельність 1 (6,7%) виду (великий яструб) навіть помітно зростає. Натомість, сучасний стан популяцій у регіоні чорного шуліки, орла-карлика, й, особливо, рудого шулі-

ки (вже, очевидно, зник на гніздуванні) та кібчика, викликає значну стурбованість і занепокоєння. Причому, чисельність цих видів протягом останніх десятиліть помітно зменшилася не лише в регіоні Буковинських Карпат, а й в Україні загалом.

Таблиця 4

Чисельність і популяційні тренди гніздових видів Соколоподібних у Буковинських Карпатах

Вид	Кількість пар*				
	Україна		Буковинські Карпати		
	абс.	тренд	абс.	%	тренд
<i>Pernis apivorus</i>	2000–2500	0	10–20	0,7	0
<i>Milvus milvus</i>	0–4	–2	0–1	25,0	–2
<i>M. migrans</i>	1500–1800	–1	2–6	0,2	–1
<i>Circus cyaneus</i>	250–1000	F	2–3	0,4	F
<i>C. aeruginosus</i>	13800–23600	+1	6–10	0,04	0
<i>Accipiter gentilis</i>	6900–10300	+1	70–100	1,0	+1
<i>A. nisus</i>	4500–7600	0	100–150	2,1	0
<i>B. buteo</i>	22500–32500	0	300–400	1,3	0
<i>Circaetus gallicus</i>	160–300	+1	1–2	0,7	0
<i>Hieraetus pennatus</i>	240–380	–1	8–12	3,2	–1
<i>Aquila pomarina</i>	500–1000	+1	12–14	1,7	0
<i>A. chrysaetos</i>	15–20	0	1–2	8,5	0
<i>Falco subbuteo</i>	2000–3000	0	10–20	0,6	0
<i>F. vespertinus</i>	3200–5100	–2	2–4	0,1	–2
<i>F. tinnunculus</i>	9000–14400	–1	80–120	0,9	0

*Наведено за: [69; 70; 81; неопубл. матер].

Примітка. Тренди: –2 – різке зменшення чисельності, –1 – помітне зменшення чисельності, 0 – відносна стабільність популяцій, +1 – незначне зростання чисельності, F – флуктуація.

Наведені вище матеріали свідчать про те, що незважаючи на жодні обставини, в денних хижих птахів усе ж з'явилися відповідні адаптації до помірного впливу антропогенного чинника на довкілля. Цю постулату необхідно неодмінно враховувати як під час планування інтенсифікації природокористування, так і під час створення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Реакції Соколоподібних на значне послаблення одного з найголовніших негативних факторів – прямого знищення цих птахів людиною (відповідні кампанії мали місце в середині – на початку другої половини ХХ ст.), виявилися неоднозначними. З цієї точки зору гніздові види доцільно розділити на три умовні групи: антропофоби, антропотолеранти й антропофіли [9]. Умовність цієї схеми передбачає реальність її корегування на регіональному і локальному рівнях.

Група **антропофобів** об'єднує, переважно, рідкісні та деякі малочисельні види (змієд,

орел-карлик, малий підорлик, беркут і деякі інші). Їм властива підвищена вразливість до дії будь-яких факторів, що порушують звичне для них природне середовище. У зв'язку з рідкісністю та залежністю від наявності крупної або специфічної здобичі, несприйняттям жодних перетворень первинних місць перебування і, як правило, нетерпимістю до всіх форм турбування, антропофоби фактично не здатні адаптуватися до антропогенного впливу [9]. Збереження представників цієї групи вельми проблематичне без невідкладної підтримки людини: заповідання відповідних територій, охорона окремих місць гніздування, монтування штучних гніздових платформ, організація підгодівлі, вольєрного розведення з метою створення гарантійного генофонду й подальшого випуску молодих птахів у природу для відновлення згасаючих популяцій. Предмет особливої турботи – заходи щодо запобігання загибелі хижих птахів від отрутохімікатів і на лініях електропередач.

Характерними представниками **антропо-толерантних** видів у межах Буковинських Карпат є осойд, очеретяний лунь, малий яструб, звичайний канюк, великий підсоколик. Як у будь-якої проміжної групи, склад цих птахів уособлює певну невизначеність, який дуже залежить від конкретних умов перебування і тому може бути різним навіть на сусідніх територіях. Зникнення тиску прямого антропогенного переслідування не призвело до негайної позитивної реакції загального росту їх чисельності. Тим не менше, екопластика видів із цієї групи дозволяє сподіватися, що їх адаптаційний потенціал рано чи пізно проявиться разом зі зростанням толерантності до них людини [9].

Антропофілі, тобто, найбільш не боязкі по відношенню до антропогенного чинника денні хижі птахи, здатні швидко заселяти істотним чином трансформовані території, насамперед, агро- й урболандшафти. У регіоні до найбільш яскраво виражених представників цієї групи належать звичайні види – великий яструб, звичайний боривітер і деякі інші. Вони досить добре адаптовані до антропогенних перетворень довкілля і достатньо терпимі до традиційних форм діяльності людини (сільськогосподарські роботи, випасання худоби, інтенсивний рух транспортних засобів тощо). Ці хижі птахи, як правило, інертно ставляться до фонові присутності антропічного чинника, можуть достатньо надійно диференціювати ступінь небезпеки для себе з боку

людини [9]. Існує видова й індивідуальна різноякісність цих здатностей, яка має, без сумніву, адаптивне значення. За умови необмежено довгого збереження відповідного законодавчого статусу, види з цієї групи будуть ще повніше використовувати свої «приспосувальницькі» ресурси, заселяючи нові території та збільшуючи свою чисельність до максимальних меж екологічної ємності угідь. Сумісність тривалого існування їх повноцінних популяцій з подальшим соціально-економічним розвитком не вимагає спеціальних заходів загальнодержавного масштабу, крім неухильного дотримання природоохоронного законодавства й екологічної етики толерантної поведінки людини у природі.

Таким чином, підсумовуючи адаптаційні можливості Соколоподібних, можна зробити загальний висновок про принципову сумісність їх існування з сучасними відносно помірними антропогенними перетвореннями ландшафтів, а отже і про достатньо «міцний» адаптаційний ресурс цих птахів.

Раритетні види й охорона Соколоподібних. Всі види денних хижих птахів, які зустрічаються в Буковинських Карпатах, є в переліках відповідних созологічних списків регіонального, загальнодержавного та міжнародного рівнів [64; 74] (див. додаток).

Отже, на сторінки другого видання Червоної книги України [70] занесено 13 (54,2%) представників, до Європейського червоного списку [83] – 3 (12,5%) та в Червоний список Міжнародного Союзу охорони природи [80] – 4 (16,7%). Трохи більше половини Соколоподібних (14 або 58,3%) є видами загальноєвропейської природоохоронної значущості (SPEC) [81]. До категорії SPEC1 належать 4 (28,6%) представники – великий підорлик, орлан-білохвіст, чорний гриф і балабан (жоден з них не гніздиться), до категорії SPEC2 – 2 (14,3%) і до категорії SPEC3 – 8 (57,1%). Крім того, усі денні хижі птахи занесені до Бернської, Боннської та Вашингтонської конвенцій [23–25; 36].

Чимало «червонокнижних» гніздових і зимуючих видів Соколоподібних регіону охороняються в межах заповідних об'єктів, зокрема в національному природному парку (НПП) «Вижницький», регіональному ландшафтному парку (РЛП) «Чернівецький» (південна частина), у кількох заказниках (табл. 5). Виявлені вони й у межах проєктованих транскордонних україно-румунських природних резерватів

Буковинських Карпат [55–57; 67; 68; 72; 73; 75; 77], де встановлене перебування, як мінімум, 6 видів (з урахуванням прилеглих ділянок) (рис. 1 і 2).

У південній частині Чернівецької області знаходяться проєктований НПП «Черемоський», заказники «Зубровиця», «Красноільський», «Лунківський» і «Прутська заплава», а

також перспективна для забезпечення дієвою охороною наявного раритетного біорізноманіття ділянка «Біла Криниця» та масив «Жижія» (охоплює кілька пам'яток природи і заповідних урочищ). Зазначені території є перспективними для створення мережі транскордонних україно-румунських природних резерватів [55–57; 67; 68; 72; 73; 75; 77].

Таблиця 5

Созологічний статус гніздових і зимуючих «червонокнижних» видів Соколоподібних Буковинських Карпат

Вид	«Червоні» списки	Заходи охорони*
<i>Milvus milvus</i>	ЧКУ, ЄЧС, БеК, БоК, КТВ, ЗСПЗ	Раніше спостерігали на територіях, які зараз входять до складу НПП «Вижницький» і південної частини РЛП «Чернівецький». Необхідно з'ясувати сучасне поширення й організувати дієву охорону знайдених гнізд чи ділянок, зайнятих територіальними парами.
<i>Circus cyaneus</i>	ЧКУ, БеК, БоК, КТВ, ЗСПЗ	Доцільно виявити та забезпечити дієвою охороною місця гніздування (постійного перебування) птахів.
<i>Circaetus gallicus</i>	ЧКУ, БеК, БоК, КТВ, ЗСПЗ	Встановлене перебування в межах проєктованого НПП «Черемоський». Бажано з'ясувати сучасне поширення виду, а знайдені місця гніздування потрібно забезпечити дієвою охороною.
<i>Hieraetus pennatus</i>	ЧКУ, БеК, БоК, КТВ, ЗСПЗ	Виявлений у НПП «Вижницький», а також у межах південної частини РЛП «Чернівецький» і в загальнозоологічному заказнику «Зубровиця». Доцільно знайти місця гніздування птахів, де організувати спеціальні охоронні зони.
<i>Aquila pomarina</i>	ЧКУ, БеК, БоК, КТВ, ЗСПЗ	Виявлений у межах НПП «Вижницький» і проєктованого НПП «Черемоський», а також у заказниках ландшафтному «Красноільський» і загальнозоологічному «Зубровиця». Бажано найближчим часом знайти гніздові ділянки птахів, де необхідно створити заповідні об'єкти, активізувати пропаганду збереження виду.
<i>A. chrysaetos</i>	ЧКУ, БеК, БоК, КТВ, ЗСПЗ	Особин виду виявляли на територіях НПП «Вижницький» і проєктованого НПП «Черемоський», а також у межах загальнозоологічного заказника «Зубровиця». Необхідно забезпечити дієвою охороною можливі місця гніздування, проводити відповідну пропагандистську роботу серед місцевого населення.

*За: [60–62; неопубл. матер.]

Примітка. ЧКУ – Червона книга України (1994 р.) [70], ЄЧС – Європейський червоний список (1991 р.) [83], БеК – Бернська конвенція (1979 р.) [25; 36], БоК – Боннська конвенція (1979 р.) [23], КТВ – Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (1973 р.) [24], ЗСПЗ – птахи загальноєвропейської природоохоронної значущості (2000 р.) [81].

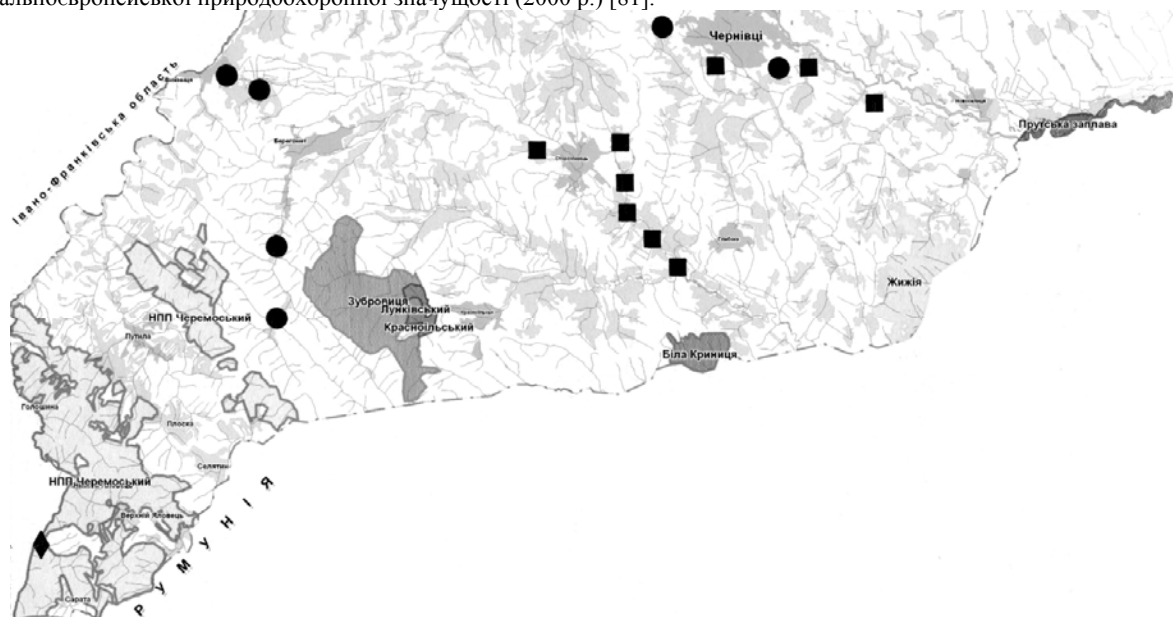


Рис. 1. Мережа проєктованих транскордонних україно-румунських природних резерватів у Буковинських Карпатах і поширення «червонокнижних» видів хижих птахів: рудий шуліка (●), польовий лунь (■) і змієїд (◆).

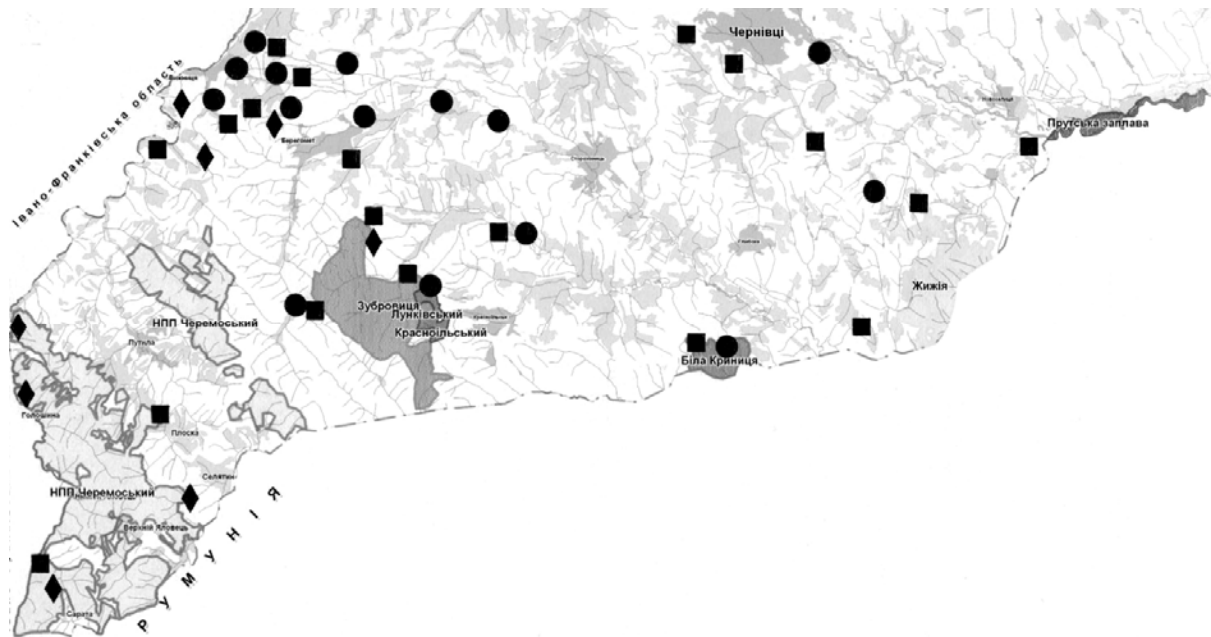


Рис. 2. Мережа проєктованих транскордонних україно-румунських природних резерватів у Буковинських Карпатах і поширення «червонокнижних» видів хижих птахів: орел-карлик (●), малий підорлик (■) і беркут (◆).

Проектований НПП «Черемоський». Найбільш цінні в соціологічному відношенні ділянки розташовані у верхів'ях річок Сарата і Перкалал (південь Путильського району). Територія створюваного заповідного об'єкта знаходиться в межах верхнього лісового поясу Карпат і пануюче положення тут займають чисті смерекові ліси формації ялини європейської. Вони належать до зональної групи гірських (неморальних) темнохвойних лісів, що пов'язані з горами широколистяної, степової та пустельної областей і характеризуються значною регіональною своєрідністю, еколого-флористичною та ценотичною диференціацією й мозаїчністю [73]. Більшість із них мають фактично корінний характер, трапляються й абсолютно корінні. В основному, це кліматогенний варіант смеречин, які сформувалися у крайніх для лісової рослинності умовах існування з помірно-холодним вологим кліматом, довгою багатосніжною зимою і коротким вегетаційним періодом. У цих кліматичних умовах ялина європейська (*Picea abies* (L.) Karst.) витісняє бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.) і ялицю білу (*Abies alba* Mill.), формуючи монодомінантні угруповання. Ні бук лісовий, ні ялиця біла чистих угруповань не утворюють, а трапляються тут лише як домішки у складі смерекових деревостанів. У межах проєктованого НПП «Черемоський» нами встановлене перебування 11 видів Соко-

лоподібних птахів. Вони належать до 7 родів і 2 родин. До Червоної книги України занесені рудий шуліка, змієїд, орел-карлик, малий підорлик і беркут.

Загальнозоологічний заказник місцевого значення «Зубровиця». Створений рішенням 18 сесії Чернівецької обласної ради від 21.12.1993 р. між селами Банилів-Підгірний і Чудей (Межиріччя) та смт Красноільськ Сторожинецького району на площі 11736,0 га. Він розташований у низькогірній та, частково, середньогірній зонах Буковинських Карпат. Частина території (1897,0 га) знаходиться в межах Передкарпаття. Домінуюче положення в рослинному покриві заповідного об'єкта займають мішані ліси з переважанням бука лісового та ялиці білої. На більш високих гіпсометричних рівнях до них домішується ялина європейська, а в Передкарпатті місцями поширені в гірських умовах сіривільхові ліси, а в передгірних – клейковільхові. Раритетні денні хижі птахи тут представлені, в першу чергу, орлом-карликом, малим підорликом і беркутом [56].

Ландшафтний заказник місцевого значення «Красноільський» створений західніше смт Красноільськ на площі 1129 га у межах Красноільського лісництва (кв. 4, 5, 7–11, 13 і 14; 995 га) Сторожинецького держлісгос-

пу та Красноільського лісництва (кв. 21 і 27; 134 га) Сторожинецького держспецлісгоспу АПК на схилах хр. Прислоп і в долині р. Сіретель (переважно в лівобережній її частині та частково у правобережній). Таке розташування з достатньою повнотою репрезентує ландшафти цієї ділянки Зовнішніх Скибових Карпат. Завдяки порівняно теплову, м'якому і вологому клімату та багатим ґрунтам, тут у складі деревостанів домінуюче становище, поряд з буком, займає ялиця. У зв'язку з цим на території заказника найбільш поширеними є угруповання формації букових і ялицевих лісів. Частину площі заповідного об'єкта займають похідні смерекові деревостани, які утворилися на місці корінних лісів після проведення суцільних рубок. У долині р. Сіретель також трапляються невеликі ділянки вільхових лісів [72]. Найціннішими у природоохоронному відношенні в межах заказника є лучні ділянки. Для них властивий складний мікрорельєф – виположені ділянки чергуються зі схилами різної крутизни, заболоченими западинами. Наявний багатий і різноманітний флористичний склад являє собою оригінальне поєднання лучних та лісових видів [72]. Фауна Соколоподібних у межах цього заповідного об'єкта вивчена ще не достатньо повно. З хижих птахів, занесених до другого видання Червоної книги України [70], тут встановлене перебування лише 2 видів – орла-карлика та малого підорлика.

Лісовий заказник загальнодержавного значення «Лунківський» створений 29.12.1972 р. рішенням Чернівецького облвиконкому № 473 на території Красноільського лісництва (кв. 28, вид. 7–9 і 11–13) у Сторожинецькому районі. Постановою Ради міністрів УРСР від 28.10.1974 р. № 500 оголошений загальнодержавним; його площа – 106,0 га. Найбільшу площу на території заказника займає смереково-ялицева бучина рідкотравна. Тут не проводяться лісгосподарські роботи, тому заповідний об'єкт зберіг свій природний незайманий стан з добре розвиненим підростом бука лісового та ялиці білої [77]. З рідкісних і зникаючих видів денних хижих птахів можливе перебування орла-карлика та малого підорлика.

Ділянка «Біла Криниця». Знаходиться північніше однойменного села Глибоцького району. Це неглибока балка з широким виположеним днищем і водотоком у центрі, зайнята лучно-болотяною рослинністю. На прилеглих територіях наявні лісові масиви, заболо-

чені місцевості, ставки. У фізико-географічному відношенні ділянка розташована в межах Буковинського передгір'я, для якого характерна густо розчленована сітка долин, улоговин і балок. Вододіли вузькі, горбисті, вкриті лісами на дерново-підзолистих і буроземно-підзолистих ґрунтах. Абсолютні висоти сягають 300–500 м н. р. м. Раритетні Соколоподібні тут і на прилеглих територіях представлені лише орлом-карликом і малим підорликом [56], хоча можуть бути виявлені й інші види.

Масив «Жижія». Охоплює кілька пам'яток природи і заповідних урочищ. На зазначеній території і в межах прилеглих ділянок встановлене перебування 14 видів (із 3 класів) раритетних наземних хребетних тварин. З денних хижих птахів до них, зокрема, належать орел-карлик і малий підорлик [56].

Ландшафтний заказник місцевого значення «Прутська заплава». Тваринний світ цього заповідного об'єкта та прилеглих ділянок багатий і різноманітний. Фауна лише раритетних хребетних налічує понад 30 видів (представники 19 родин, 17 рядів і 6 класів). Цікаво, що чисельність деяких з них тут є досить високою. Долиною Прута проходять шляхи міграцій багатьох перелітних видів птахів. З передкарпатського боку рідкісні та зникаючі денні хижі представлені лише малим підорликом [56], хоча після проведення більш детальних досліджень можуть бути виявлені й інші види.

Еколого-економічна цінність «червонокнижних» денних хижих птахів. Відомо, що включення показників оцінки запасів природних ресурсів у процес управління розвитком на національному й регіональному рівнях дозволяє оцінити наявні на певній території природні активи та рівень їх використання, а також координувати загальну економічну політику в напрямку більш ефективного використання еколого-ресурсного потенціалу [32]. Вартісну оцінку ресурсів видів, занесених до Червоної книги України [70], можна провести за допомогою такс для визначення розміру штрафу за шкоду, спричинену незаконним їх добуванням чи знищенням.

Проведені нами розрахунки для виявлених у Буковинських Карпатах «червонокнижних» денних хижих птахів, для яких відома загальна чисельність (див. табл. 4), показали, що серед них найбільш економічно цінними в регіоні досліджень є **орел-карлик** і **підорлик малий** (табл. 6). Для порівняння в межах усієї

території України найбільшу біосферну вартість мають лунь польовий, підорлик малий, орел-карлик і зміїд.

Таблиця 6
Мінімальна економічна вартість (грн.) деяких «червонокнижних» видів Соколоподібних

Вид	Буковинські Карпати	Україна
<i>Milvus milvus</i>	39 975	159 900
<i>Circus cyaneus</i>	153 750	38 437 500
<i>Circaetus gallicus</i>	73 800	11 316 000
<i>Hieraetus pennatus</i>	799 500	24 784 500
<i>Aquila pomarina</i>	688 800	36 900 000
<i>A. chrysaetos</i>	101 475	1 183 875
Всього	1 857 300	112 781 775

Отже, з метою збереження Соколоподібних у гірській частині Буковини зокрема, та в Карпатському регіоні загалом, необхідні достатньо дієві заходи (див. табл. 5). У зв'язку з цим бажано найближчим часом внести відповідні зміни у природоохоронне законодавство, розпочати реалізацію спеціальної програми з вивчення й охорони денних хижих птахів, регламентувати вирубування старих лісів та окремих високих дерев, виявити заселені гнізда і створити там заповідні території, докласти максимум зусиль щодо покращення кормової бази (у тому числі організація підгодівлі взимку), провести реконструкцію гніздових біотопів у місцях перебування птахів протягом репродуктивного періоду, створити регіональний «червоний список» (перші кроки в цьому напрямку вже зроблені [74]), активізувати влаштування штучних гніздівель (відповідних платформ), проводити широку пропагандистсько-роз'яснювальну роботу серед місцевого населення щодо необхідності збереження цих своєрідних створінь природи [8; 10; 11; 14; 17; наші дані].

Однак, окремих, навіть спеціальних, заходів стосовно відновлення чисельності популяцій більшості денних хижих птахів на сьогодні явно не достатньо [11]. Найбільш ефективним кроком у цьому плані може бути штучне розведення Соколоподібних у неволі з подальшим випуском їх у природу [10; 14; 28]. Зайнятися активно цим спроможні заповідники та національні природні парки, які розташовані в регіоні Українських Карпат.

Висновки.

1. У Буковинських Карпатах встановлене перебування 24 видів птахів із ряду Соколоподібні. Вони належать до 13 родів і 3 родин:

Скопові – 1 представник, Яструбові – 17 та Соколові – 6.

2. Гніздовими є 15 видів (зокрема, 8 – перелітні, а 7 залишаються зимувати), зимуючими – 9 (з них 2 трапляються лише взимку), пролітними – 3 та залітними – 4.

3. Для збереження фауни Соколоподібних Буковинських Карпат необхідно провести відповідні заходи: зниження антропогенного навантаження на довкілля, оптимізація екосистем у процесі використання більш сучасних технологій у сільському та лісовому господарстві, відновлення природних біотопів, створення нових об'єктів природно-заповідного фонду.

Список літератури:

1. Андреев И.Ф. Материалы к изучению фауны птиц и млекопитающих Прикарпатья // Уч. зап. / Кишин. госуд. унив. – Кишинев: Госуд. изд-во Молдавии, 1953. – Т. VIII (биол.-почв.). – С. 271–309.
2. Артюхин Ю.Б. Гнездовая авифауна Командорских островов (современное состояние и динамика, охрана и перспективы использования). Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – М., 1991. – 17 с.
3. Бокотей А.А., Соколов Н.Ю. Каталог орнітологічної колекції Державного природознавчого музею. – Львів, 2000. – 164 с.
4. Бундзяк П.В. Склад орнітофауни Буковинських Карпат (1988–1992) // Міжнар. конф. «Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона» (Ужгород, 13–16 вересня 1993 р., матер.). – Ужгород, 1993. – С. 106–109.
5. Бундзяк П.В. Фауна та населення птахів ялицево-ялинових лісів Буковинських Карпат (гніздовий період) // Облік птахів: підходи, методики, результати. Зб. наук. статей Другої міжнар. наук.-практ. конф. (26–30 квітня 2004 р.). – Житомир, 2004. – С. 102–105.
6. Ветров В. Малий подорлик – крилатий символ Карпат // ІВА бюлетень. – 2005–2006. – С. 20–22.
7. Воропай Л.І., Куниця М.М. Природні довкілля (ландшафти) краю // Географія Чернівецької області. – Чернівці, 1993. – С. 62–79.
8. Вступ // Національні плани дій зі збереження глобально вразливих видів птахів. – К.: СофтАрт, 2000. – С. 6.
9. Галушин В.М. Адаптивні стратегії хищних птиц. Дис. в виде научн. докл. ... докт. биол. наук. – М., 2005. – 50 с.
10. Годованець Б.Й. Сучасний стан популяції беркута (*Aquila chrysaetos*) в Українських Карпатах // Вестн. зоології. – 2003. – Т. 37, № 2. – С. 41–50.
11. Годованець Б.Й. Сучасний стан та охорона соколоподібних птахів (Falconiformes) Українських Карпат // Наук. вісник Ужгор. ун-ту (серія Біол.). – Ужгород, 2004. – Вип. 14. – С. 176–179.
12. Годованець Б.Й., Скільський І.В. Загальна характеристика фауни гніздових негоробиних птахів Путильського району // Проблеми Гуцульщини. Тези допов. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Косів, 27–28 травня 1993 р.). – Чернівці, 1993. – Ч. 1. – С. 25–26.
13. Годованець Б.Й., Скільський І.В., Бундзяк П.В., Ва-

- сін О.М. Нові дані про деяких представників орнітофауни Чернівецької області занесених до другого видання Червоної книги України // Проблеми охорони видів фауни і флори, занесених до Червоної книги України (наук.-практ. семінар, тези допов.). – Миколаїв, 1992. – С. 45–46.
14. Горбань І., Лисачук Т. Сучасний стан популяції беркута (*Aquila chrysaetos* L.) в Українських Карпатах // Пр. Наук. т-ва ім. Шевченка. – Львів, 2003. – Т. XII. Екол. зб. Екол. проб. Карп. регіону. – С. 203–213.
 15. Грищенко В.Н., Серебряков В.В. Ход весенньої міграції чорного коршуна на Україні по даним фенологічних спостережень // Вестн. зоології. – 1990. – № 5. – С. 79–81.
 16. Гузій А.І. Особливості гніздового і осінньо-міграційного населення птахів дубово-букових лісів Буковини // Беркут. – 1994. – Т. 3, вип. 1. – С. 3–8.
 17. Дробялис Э.Й. Численность, размещение, охрана дневных хищных птиц Литовской ССР. Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – М., 1985. – 25 с.
 18. Зубаровський В.М. Хижі птахи. – К.: Наук. думка, 1977. – 332 с. (Фауна України. – Т. 5, вип. 2).
 19. Клитин А.Н. К фауне птиц Прикарпатья // Уч. зап. (серия биол. наук) / Чернов. госуд. унив. – Черновцы: Радянська Буковина, 1950. – Т. VII, вып. 2. – С. 163–179.
 20. Клитин А.Н. Птицы Советской Буковины // Животный мир Советской Буковины. – Черновцы: ЧГУ, 1959. – С. 67–133. (Тр. экспед. по компл. изуч. Карпат и Прикарпатья (серия биол. наук). – Т. VII).
 21. Клитин А.Н. Птицы Советской Буковины. Дис. ... канд. биол. наук. – Черновцы, 1962. – Т. 1–2. – 513 с.
 22. Ковальчук Г.І., Голубева Г.А., Скільський І.В. Каталог орнітологічної колекції Чернівецького краєзнавчого музею. – Чернівці, 1991. – 46 с.
 23. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.). – К., 1998. – 16 с.
 24. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973 р.). – К., 1999. – 83 с.
 25. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979 р.). – К., 1998. – 76 с.
 26. Коржик В.П., Чорней І.І., Буджак В.В., Скільський І.В. Розширення території національного природного парку «Вижницький» за кластерним принципом: доцільність, необхідність, модельність (на прикладі регіону Буковинських Карпат) // Запов. справа в Україні. – 2001. – Т. 7, вип. 1. – С. 70–90.
 27. Крочко В.Ю., Крочко Ю.І. Охорона генофонду тваринного світу Північно-Східних Карпат // Національні природні парки: проблеми становлення і розвитку. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Карпатського національного природного парку (м. Яремче, 14–17 вересня 2000 року). – Яремче, 2000. – С. 182–184.
 28. Методы изучения и охраны хищных птиц (метод. реком.) / Ред. С.Г. Приклонский, В.М. Галушин, В.Г. Кревер. – М., 1990. – 316 с.
 29. Навчально-краєзнавчий атлас Чернівецької області / Ред. Я.І. Жупанський. – Львів: Вид-во наук.-техн. л-ри, 2000. – 24 с.
 30. Основи зоології (навч. посібн.) / Хлус Л.М., Федоряк М.М., Череватов В.Ф. та ін. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 116 с.
 31. Пекло А.М. Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Птицы. – К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины, 1997. – Вып. 1. Неворобьиные Non-Passeriformes (Пингвинообразные Sphenisciformes – Журавлеобразные Gruiformes). – 156 с.
 32. Перелет Р.А., Фоменко Г.А. Как учесть и оценить природные ресурсы в регионах? // Охрана дикой природы. – 1999. – № 4 (15). – С. 42–45.
 33. Приходська К.Г., Годованець Б.Й. Сучасний стан соколоподібних на території Буковини // Міжнар. конф. «Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона» (Ужгород, 13–16 вересня 1993 р., матер.). – Ужгород, 1993. – С. 130–132.
 34. Приходська К.Г., Чередарик М.І. Зоологія хребетних. Екол.-прир. практ. – Чернівці: ЧДУ, 1999. – 48 с.
 35. Птахи Буковини в колекції зоологічного музею Чернівецького держуніверситету (каталог) / Третяков Л.Д., Андрищенко Т.Г., Гаврилюк Н.М., Скільський І.В. – Чернівці: ЧДУ, 1991. – 71 с.
 36. Птахи України під охороною Бернської конвенції / Ред. Г.Г. Гавриць. – К., 2003. – 395 с. (Каталог флори і фауни Бернської конвенції. – Вип. IV).
 37. Равкин Ю.С. Опыт оценки ущерба животному миру при экологической экспертизе хозяйственных проектов // Экономика сохранения биоразнообразия. – М., 1995. – С. 214–222.
 38. Редкие и исчезающие растения и животные Украины (справ.) / Ред. К.М. Сытник. – К.: Наук. думка, 1988. – 256 с.
 39. Скільський І. Перша експедиція по вивченню фауни птахів високогірних районів Покутсько-Буковинських Карпат // Інформаційний бюлетень Західного відділення Українського орнітологічного товариства та Львівського клубу орнітологів. – Львів, 1992. – Вип. № 4. – С. 4.
 40. Скільський І.В. Попередній аналіз авіфауни високогірних районів Чернівецької області // Міжнар. конф. «Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона» (Ужгород, 13–16 вересня 1993 р., матер.). – Ужгород, 1993. – С. 132–133.
 41. Скільський І.В. Фауна Буковини та проблеми її охорони // Екологічні проблеми Буковини. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – С. 103–115.
 42. Скільський І.В. Фауна хребетних Чернівецької області (сучасний стан, раритетні види) // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Перспективи формування Пан'європейської Екологічної мережі. Матер. Третьої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 21–22 квітня 2004 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – С. 235–251.
 43. Скільський І.В. Птицы национального природного парка «Вижницкий»: эколого-фаунистический анализ // Conferința a VI-a zoologilor din Republica Moldova cu participare internațională «Probleme actuale ale protecției și valorificării durabile a diversității lumii animale» (Chișinău, 18–19 octombrie 2007). – Chișinău, 2007. – P. 62–63.
 44. Скільський І.В., Бучко В.В., Годованець Б.И., Школьников И.С. К характеристике ооморфологических показателей болотного луны в северо-западной части Прут-Днестровского междуречья и на сопредельных территориях Предкарпатья // III конференция по хищным птицам Восточной Европы и Северной Азии (Кисловодск, 15–18 сентября 1998 г., матер.

- конф.). – Ставрополь, 1998. – Ч. 1. – С. 108–109.
45. Скільський І.В., Годованець Б.Й. Видовий склад птахів державного ландшафтного заказника «Стебник» // Зб. наук. праць по вивч. флори та фауни Чернів. обл. (результ. експед. 1989–1993 рр.). – Чернівці, 1994. – Вип. 1. – С. 32–40.
 46. Скільський І.В., Годованець Б.Й., Горбань І.М. Історія вивчення та сучасний стан орнітофауни майбутнього Вижницького національного парку // Зб. наук. праць по вивч. флори та фауни Чернів. обл. (результ. експед. 1989–1993 рр.). – Чернівці, 1994. – Вип. 1. – С. 59–68.
 47. Скільський І., Голубев В., Голубева Г. Хребетні тварини Буковини з Європейського Червоного списку в колекції Чернівецького краєзнавчого музею // Музейний щорічник. 2003. Матер. наук.-практ. конф. «Музей та музейна справа на початку III тисячоліття» (м. Чернівці, 14 травня 2003 р.) / Чернів. обл. краєзн. музей. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – Вип. 2 (24). – С. 28–35.
 48. Скільський І.В., Клітін О.М. Особливості живлення звичайного канюка на Буковині // Беркут. – 2002. – Т. 11, вип. 2. – С. 266–268.
 49. Скильський І.В., Мелешук Л.И. Современное состояние раритетной фауны птиц национального природного парка «Вижницкий» (Черновицкая область, Украина) // Conferința a VI-a zoologilor din Republica Moldova cu participare internațională «Probleme actuale ale protecției și valorificării durabile a diversității lumii animale» (Chișinău, 18–19 octombrie 2007). – Chișinău, 2007. – P. 60–61.
 50. Скільський І.В., Мелешук Л.И. Спектри живлення великого яструба в південній частині Західної України // Беркут. – 2007. – Т. 16, вип. 1. – С. 159–161.
 51. Скильський І.В., Мелешук Л.И. Трофические связи обыкновенной пустельги в природных и антропогенных ландшафтах Карпатского региона Украины // Поволжский экол. журн. – 2007. – № 2. – С. 181–183.
 52. Скільський І.В., Смірнов Н.А., Мелешук Л.И. та ін. Раритетні тварини: сучасний стан, категорії охорони // Національний природний парк «Вижницький»: природа, рекреаційні ресурси, менеджмент. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – С. 196–235.
 53. Скільський І.В., Смірнов Н.А., Мелешук Л.И., Одочук П.І. Фауна хребетних // Національний природний парк «Вижницький»: природа, рекреаційні ресурси, менеджмент. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – С. 182–195.
 54. Скильський І.В., Хлус Л.Н., Клітін А.Н. К екології питання чеглока на Буковині. Позднелетний аспект // Актуальные вопросы современного естествознания – 2003. Тезисы Всеукр. конф. молодых ученых (г. Симферополь, 11–13 апреля 2003 года). – Симферополь, 2003. – С. 80.
 55. Скільський І.В., Хлус Л.М., Мелешук Л.И. Наземні хребетні заповідних транскордонних територій Північної Буковини (сучасний стан фауни, раритетний компонент) // Матер. наук. конф. «Еколого-фауністичні особливості водних та наземних екосистем», присвяч. 100-річчю від дня народж. проф. Всеволода Ілліча Здуна (12–13 лютого 2008 року). – Львів, 2008. – С. 141–143.
 56. Скільський І., Хлус Л., Худий О. Раритетна фауна транскордонних територій Буковини: сучасний стан, проблеми збереження // Україна – Румунія: транскордонне співробітництво. – Чернівці: Рута, 2007. – С. 138–149.
 57. Скільський І., Хлус Л., Худий О. Раритетний компонент фауни транскордонних територій в межах Буковини: сучасний стан та проблеми збереження // Тези Міжнар. наук. конф. за результ. фундам. дослідж. за 2006 рік в рамках транскорд. співроб. «Україна – Румунія: результати і перспективи транскордонного співробітництва в контексті євроінтеграційних процесів» (17–18 квітня 2007 року). – Чернівці: ЧНУ, 2007. – С. 46–47.
 58. Степанян Л.С. Конспект орнитологической фауны СССР. – М.: Наука, 1990. – 728 с.
 59. Страутман Ф.И. Птицы Советских Карпат. – К.: Изд-во АН УССР, 1954. – 332 с.
 60. Страутман Ф.И. Птицы западных областей УССР. – Львов: Изд-во Львовск. ун-та, 1963. – Т. 1. – 200 с.
 61. Татаринов К.А. Фауна неогеновых и антропогенных позвоночных Подолии и Прикарпатья, ее история и современное состояние. Дис. ... докт. биол. наук. – Львов, 1969. – Ч. 1–2. – 514 с.; Ч. 3. – 438 с.
 62. Татаринов К.А. Фауна хребетных заходу України (екологія, значення, охорона). – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1973. – 259 с.
 63. Ткебучава І., Андрющенко Т., Третьяков Л. Птахи Буковини з Червоної книги України в колекції зоологічного музею Чернівецького університету // Сучасний музей. Наукова й експозиційна діяльність. Матер. наук. конф., присвяч. 145-й річниці заснув. Крайов. музею в Чернівцях (15 травня 2008 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2008. – С. 125–128.
 64. Фауна Украины: охранные категории (справ.) / Парникоза И.Ю., Годлевская Е.В., Шевченко М.С., Иноземцева Д.Н. – К.: КЭКЦ, 2005. – 60 с.
 65. Фесенко Г.В., Бокотей А.А. Птахи фауни України (польов. визн.). – К., 2002. – 414 с.
 66. Фесенко Г.В., Бокотей А.А. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів) (вид. третє доп.). – К.–Львів, 2007. – 112 с.
 67. Хлус Л.М., Мелешук Л.И., Скільський І.В. Сучасний стан раритетної фауни проєктованого національного природного парку «Черемошський» (Чернівецька область) // Матер. наук. конф. «Еколого-фауністичні особливості водних та наземних екосистем», присвяч. 100-річчю від дня народж. проф. Всеволода Ілліча Здуна (12–13 лютого 2008 року). – Львів, 2008. – С. 176–180.
 68. Хлус Л., Скільський І., Мелешук Л. Фауністичні комплекси хребетних та окремих груп безхребетних тварин проєктованого НПП «Черемошський» // Тези Міжнар. наук. конф. за результ. фундам. дослідж. за 2006 рік в рамках транскорд. співроб. «Україна – Румунія: результати і перспективи транскордонного співробітництва в контексті євроінтеграційних процесів» (17–18 квітня 2007 року). – Чернівці: ЧНУ, 2007. – С. 55–56.
 69. Червона книга Буковини. Тваринний світ / Скільський І.В., Хлус Л.М., Череватов В.Ф. та ін. – Чернівці: ДрукАрт, 2007. – Т. 2, ч. 1. – 260 с.
 70. Червона книга України. Тваринний світ / Ред. М.М. Щербак. – К.: Укр. енцикл. ім. М.П. Бажана, 1994. – 464 с.
 71. Чередарик М.І., Хлус Л.М., Скільський І.В. Рідкісні тварини Буковини та проблеми їх охорони. Сторінками Червоної книги України. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 176 с.

72. Чорней І.І., Буджак В.В., Скільський І.В. Ботаніко-зоологічна характеристика проектованого заказника місцевого значення «Красноільський» (Чернівецька область) // Збереження та відтворення біорізноманіття Горган. Матер. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю прир. запов. «Горгани» (м. Надвірна, листопад 2006 року). – Надвірна, 2006. – С. 258–261.
73. Чорней І.І., Буджак В.В., Скільський І.В. Рослинний і тваринний світ території майбутнього національного природного парку «Черемоський»: сучасний стан, раритетні види // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матер. П'ятої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 5–6 травня 2006 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С. 243–260.
74. Чорней І.І., Буджак В.В., Скільський І.В. До розроблення науково-дослідної програми (ботанічна й зоологічна частини) для розбудови та моніторингу екологічної мережі в Чернівецькій області // Сучасний музей. Наукова й експозиційна діяльність. Матер. наук. конф., присвяч. 145-й річниці заснування Крайов. музею в Чернівцях (15 травня 2008 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2008. – С. 134–144.
75. Чорней І.І., Коржик В.П., Скільський І.В., Загульський М.М., Буджак В.В. Природні умови, соціологічна характеристика флори та нарис фауни наземних хребетних регіонального ландшафтного парку «Черемоський» // Запов. справа в Україні. – 2000. – Т. 6, вип. 1–2. – С. 95–100.
76. Чорней І.І., Скільський І.В., Буджак В.В. Соціологічна характеристика заказника «Зубровиця» (Буковина) // Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття. Матер. наук. конф., присвяч. 80-річчю Канівського природного заповідника (м. Канів, 9–11 вересня 2003 р.). – Канів, 2003. – С. 83–84.
77. Чорней І.І., Скільський І.В., Коржик В.П., Буджак В.В. Заповідні об'єкти Буковини загальнодержавного значення як основа регіональної екологічної мережі // Запов. справа в Україні. – 2001. – Т. 7, вип. 2. – С. 73–98.
78. Шнаревич І.Д., Никитенко М.Ф., Черемисина В.Т., Гитилис В.С. Эколого-географическая характеристика фауны Советской Буковины // Животный мир Советской Буковины. – Черновцы: ЧГУ, 1959. – С. 339–382. (Тр. экспед. по компл. изуч. Карпат и Прикарпатья (серия биол. наук). – Т. VII).
79. Шуило Р.П., Лункашу М.И. Пухоеды (Mallophaga) диких сухопутных птиц Днестровско-Прутского междуречья. – Кишинев: Штиинца, 1972. – 160 с.
80. 2004 IUCN Red List of Threatened Species. A Global Species Assessment. – Gland–Cambridge: IUCN, 2004. – 191 p.
81. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. – Cambridge: BirdLife International, 2004. – XXIV, 374 p. (BirdLife Conservation Series. – № 12).
82. European news // British Birds. – 1992. – Vol. 85, № 1. – P. 6–16.
83. European red list of Globally Threatened Animals and Plants. – Geneva–New York, 1991. – 153 p.
84. Gorban I. Current data on Status of Eagles in the Western Ukraine, USSR // Bulletin World Working Group on Birds of Prey. – 1984. – № 2. – P. 28–29.
85. Kovalchuk A., Golubeva G., Skilsky I. Ornithological Collection of Chernovtsy Local Natural History Museum, Ukraine // International Symposium and First World Congress on the Preservation and Conservation of Natural History Collections (Abstracts, 10–15 may 1992). – Madrid, 1992. – P. 272–273.
86. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance / Ed. W.J.M. Hagemeijer, M.J. Blair. – London: T. & A.D. Poyser, 1997. – CXIII, 903 p.
87. Tretyakov L.D., Andruschenko T.G., Skilsky I.V. Chernovtsy University Zoological Museum Ornithological Collection obtained in Chernovtsy Region (Ukraine) // International Symposium and First World Congress on the Preservation and Conservation of Natural History Collections (Abstracts, 10–15 may 1992). – Madrid, 1992. – P. 270–271.

ДОДАТОК

Анотований таксономічний список Соколоподібних Буковинських Карпат

На основі аналізу даних, отриманих за результатами опрацювання багатьох літературних джерел (див. вище), музейних колекцій і зібраних власних матеріалів, нижче наведена узагальнена інформація стосовно особливостей перебування, поширення та біотопного розподілу денних хижих птахів досліджуваного регіону, а також їх представленості у відповідних «червоних» списках.

Скорочення

ЧКУ – Червона книга України [70]. Категорії охорони: **0** – зниклі види, **I** – зникаючі, **II** – вразливі, **III** – рідкісні, **IV** – невизначені, **V** – недостатньо відомі, **VI** – відновлені.

ЄЧС – Європейський червоний список [83]. Категорії охорони: **E** – зникаючі види, **V** – вразливі, **R** – рідкісні, **I** – невизначені, **K** – недостатньо відомі, **K*** – категорії птахів, які ще вивчає Міжнародна Рада охорони птахів і які найближчим часом, мабуть, будуть віднесені до перелічених вище категорій, * – категорії тварин, про яких відомо, що вони перебувають під загрозою зникнення, і які в даний час вивчаються Міжнародним Союзом охорони природи.

ЧС МСОП – Червоний список Міжнародного Союзу охорони природи [80]. Категорії охорони: **EX** – Extinct (зниклий), **EW** – Extinct in the Wild (зниклий у дикій природі), **CR** – Critically Endangered (знаходиться у критичному стані), **EN** – Endangered (знаходиться в небезпечному стані), **VU** – Vulnerable (вразливий), **NT** – Near Threatened (знаходиться у стані, що близький до загрозового), **LC** – Least Concern (знаходиться у відносній безпеці), **DD** – Data Deficient (недостатньо вивчений), **NE** – Not Evaluated («категоризація» не проводилася). Крім того, до 2001 р. застосовувалася також категорія «низький ризик зникнення» (Low Risk – LR), яка передбачала включення таксонів, що не задовільняють умови їх віднесення до EN-, CR- або VU-категорій. LR-категорія ділилася на 3 підкатегорії: «залежать від охорони» (Conservation Dependent – CD), NT і LC (див. вище). Після 2001 р. LR-категорія перестала існувати, а NT- і LC-категорії стали самостійними [64]. Хоча у випадку,

коли оцінювання стану виду відбувалося в 1996–2000 рр. і не проводилося після цього проміжку часу, вид має попередню LR-категорію.

BeK – Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (відома ще під назвою як «Бернська конвенція») [25; 36]. Додатки: **I** – види рослин, що підлягають особливій охороні; **II** – види тварин, що підлягають особливій охороні; **III** – види тварин, що підлягають охороні; **IV** – заборонені засоби і способи добування, відлову й інших форм використання диких тварин.

BoK – Конвенція про збереження мігруючих видів тварин (відома ще під назвою як «Боннська конвенція») [23]. Додатки: **I** – включає перелік мігруючих видів, які знаходяться під загрозою зникнення; **II** – включає перелік мігруючих видів, статус яких є несприятливим, для збереження та регулювання використання яких необхідні міжнародні угоди, а також ті види, стан збереження яких був би покращений у результаті міжнародного співробітництва, що може бути здійснено на основі міжнародних угод. Один і той же мігруючий вид, якщо цього вимагають обставини, може бути включений відразу в обидва додатки.

КТВ – Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (відома ще під назвою як «Вашингтонська конвенція») має три додатки [24]. До **додатку I** занесені всі види, що знаходяться під загрозою зникнення, торгівля якими спричинює чи може спричинити негативний вплив на їх існування. **Додаток II** включає: а) всі види, які на даний час не обов'язково перебувають під загрозою зникнення, але можуть опинитися під такою загрозою, якщо торгівля зразками таких видів не буде строго регулюватися з метою уникнення такого використання, що несумісне з їх виживанням; б) інші види, які мають підлягати регулюванню для того, щоб на торгівлю зразками деяких видів, згаданих у підпункті «а» цього пункту, міг бути встановлений ефективний контроль. **Додаток III** включає всі види, які за визначенням будь-якої Сторони підлягають регулюванню в межах її юрисдикції з метою попередження чи обмеження експлуатації та у відношенні до яких існує необхідність співробітництва інших сторін з контролю за торгівлею. Кожна країна-учасниця може вносити список видів, заборонених для ввозу (вивозу) на (з) її територію. Для України такий список (згідно додатку III) поки що відсутній [64].

ЗЕПЗ – птахи загальноєвропейської природоохоронної значущості [81]. З 524 європейських видів птахів майже половина (226 або 43,1 %) мають несприятливий природоохоронний статус, потребують уваги з боку відповідних установ і відомі як види загальноєвропейської природоохоронної значущості (Species of European Conservation Concern, SPEC). Залежно від того, в якому стані знаходиться популяція, такі представники авіфауни діляться

на 3 категорії [81]: **SPEC1** – види, які перебувають під загрозою глобального зникнення, мають дуже низьку чисельність або швидко її скорочують і потребують негайних заходів з охорони та відновлення; **SPEC2** – види, поширення яких обмежене Європейським континентом та які мають несприятливий охоронний статус; **SPEC3** – види, які широко розповсюджені, але мають несприятливий охоронний статус.

Родина Скопові (Pandionidae)

СКОПА (PANDION HALIAETUS (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Пролітний вид. Поширення. Протягом періоду міграцій спорадично трапляється уздовж долини правобережжя Прута. Залітних особин виявляли глибоко в горах – у верхів'ях Білого Черемошу та Малого Сірету. Місця перебування. Типовими біотопами є високостовбурні ліси поблизу великих річок, озер, водосховищ і риборозплідних ставків. Созологічний статус. ЧКУ (III), BeK (II), BoK (II), КТВ (II), ЗЕПЗ (3).

Родина Яструбові (Accipitridae)

ОСОЇД (PERNIS APIVORUS (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Гніздовий, мігруючий вид. Поширення. Спорадично зустрічається майже на всій території регіону досліджень. Місця перебування. Ліси різного типу, під час міграцій може бути виявлений серед відкритих просторів. Созологічний статус. BeK (II), BoK (I, II), КТВ (II).

ШУЛКА РУДИЙ (MILVUS MILVUS (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Гніздовий, мігруючий вид. Поширення. Раніше встановлене перебування в кількох пунктах Буковинського Передкарпаття. Глибоко в гори не заходить. Місця перебування. Узлісся та галявини старих високоствовбурних листяних і мішаних лісів, які межують з відкритими ділянками і водоймами. В Українських Карпатах оселяється переважно в передгір'ях уздовж річкових долин. Созологічний статус. ЧКУ (I), ЄЧС (K*), BeK (II), BoK (I, II), КТВ (II), ЗЕПЗ (2).

ШУЛКА ЧОРНИЙ (M. MIGRANS (BODDAERT, 1783)). Статус перебування. Гніздовий, мігруючий вид. Поширення. Спорадично трапляється в Буковинському Передкарпатті (правобережжя Пруту та Черемошу), глибоко в гори не заходить. Місця перебування. Різноманітні ліси, що знаходяться поруч із водоймами. Созологічний статус. BeK (II), BoK (I, II), КТВ (II), ЗЕПЗ (3).

ЛУНЬ ПОЛЬОВИЙ (CIRCUS CYANEUS (LINNAEUS, 1766)). Статус перебування. Ймовірно гніздовий, зимуючий, мігруючий вид. Поширення. Протягом усіх сезонів року виявляли в Буковинському Передкарпатті. У напрямку власне гірської частини проникає порівняно неглибоко – лише до русла Сірету. Місця перебування. Різноманітні відкриті простори (поля, луки, долини річок, заболочені ділянки, вирубки тощо). Созологічний статус. ЧКУ (I), BeK (II), BoK (I, II), КТВ (II), ЗЕПЗ (3).

ЛУНЬ ОЧЕРЕТЯНИЙ (*C. AERUGINOSUS* (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Гніздовий, нерегулярно зимуючий (у дуже низькій кількості) вид. Поширення. Виявляли в окремих місцях правобережжя Прута в Буковинському Передкарпатті. Місця перебування. Риборозплідні ставки з густими заростями прибережно-водної рослинності. Протягом періоду міграції та взимку зустрічається серед відкритих просторів (поля, луки). Созологічний статус. БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II).

ЯСТРУБ ВЕЛИКИЙ (*ACCIPITER GENTILIS* (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Гніздовий, зимуючий вид. Поширення. Протягом року зустрічається на всій території регіону досліджень. Місця перебування. Різноманітні ліси поблизу відкритих просторів. Восени та взимку нерідко трапляється біля населених пунктів і в парках. Созологічний статус. БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II).

ЯСТРУБ МАЛИЙ (*A. NISUS* (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Гніздовий, зимуючий вид. Поширення. Вся територія Буковинських Карпат і Передкарпаття, особливо гірська частина. Місця перебування. Різноманітні типи лісу. Протягом періоду міграції і зимівлі – відкриті ландшафти та населені пункти. Созологічний статус. БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II).

ЗИМНЯК (*BUTEO LAGOPUS* (PONTORPIDAN, 1763)). Статус перебування. Зимуючий, мігруючий вид. Поширення. Спорадично в Буковинському Передкарпатті уздовж правобережжя Пруту. Глибоко в гори не заходить. Місця перебування. Відкриті простори. Созологічний статус. БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II).

КАНЮК ЗВИЧАЙНИЙ (*B. BUTEO* (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Гніздовий, нерегулярно зимуючий вид. Поширення. Протягом репродуктивного періоду зустрічається на всій території регіону досліджень, взимку – переважно уздовж правобережжя Прута. Місця перебування. Найрізноманітніші типи лісу, а як місця полювання – відкриті ділянки. Созологічний статус. БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II).

ЗМІСІД (*CIRCAETUS GALLICUS* (GMELIN, 1788)). Статус перебування. Можливо гніздовий, мігруючий вид. Поширення. Виявлений лише в єдиному місці Буковинських Карпат – верхів'я р. Білий Черемош (лісоділянка Перкалаб). У гори проникає вище 1000 м н. р. м. Місця перебування. Ділянки старих високостовбурних лісів поруч з відкритими просторами (великі галявини, болота, вирубки тощо). Созологічний статус. ЧКУ (III), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II), ЗЄПЗ (3).

ОРЕЛ-КАРЛИК (*HIERAAETUS PENNATUS* (GMELIN, 1788)). Статус перебування. Гніздовий, мігруючий (пролітний) вид. Поширення. Спорадично виявляли, як правило, в передкарпатській частині (переважно, лісові масиви в басейні Сірету). На гніздування порівняно неглибоко проникає в гори – не вище 800–900 м н.

р. м. Місця перебування. Ділянки старих широколистяних і мішаних лісів, які розташовані поруч з відкритими просторами. Созологічний статус. ЧКУ (I), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II), ЗЄПЗ (3).

ПІДОРЛИК ВЕЛИКИЙ (*AQUILA CLANGA* PALLAS, 1811). Статус перебування. Пролітний вид. Поширення. Відома єдина достовірна знахідка в Буковинському Передкарпатті. Місця перебування. Мігруючі особини можуть траплятися як серед лісових масивів, так і над відкритими просторами (полюють на полях і луках). Созологічний статус. ЧКУ (III), ЧС МСОП (VU A1c+2d), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II), ЗЄПЗ (1).

ПІДОРЛИК МАЛИЙ (*A. POMARINA* C.L. BREHM, 1831). Статус перебування. Гніздовий, мігруючий вид. Поширення. Спорадично трапляється майже на всій території Буковинських Карпат. Найбільша кількість знахідок відома з долини (правобережжя) Пруту та прилеглих ділянок, а також із лісових масивів, розташованих у басейні Сірету. У гірську частину проникає вище 1000 м н. р. м. Місця перебування. Старі, переважно вологі, листяні та мішані ліси поблизу озер, русел річок, заболочених ділянок, іноді на вододільних територіях. Созологічний статус. ЧКУ (III), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II), ЗЄПЗ (2).

БЕРКУТ (*A. CHRYSAETOS* (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Очевидно гніздовий, зимуючий вид. Поширення. Протягом року спорадично трапляється в гірській частині Буковинських Карпат. Місця перебування. Масиви різного типу старих лісів, які межують з відкритими просторами. Созологічний статус. ЧКУ (III), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II), ЗЄПЗ (3).

ОРЛАН-БІЛОХВІСТ (*HALIAEETUS ALBICILLA* (LINNAEUS, 1758)). Статус перебування. Залітний вид. Поширення. Раніше відомо кілька знахідок у Буковинському Передкарпатті. Місця перебування. Старі високостовбурні ліси поблизу великих водойм. Залітних особин зустрічали на річках (Черемош і Сірет), а також на риборозплідних ставках. Созологічний статус. ЧКУ (II), ЄЧС (R), ЧС МСОП (NT C2a(i)), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (I), ЗЄПЗ (1).

ГРИФ ЧОРНИЙ (*AEGYPIUS MONACHUS* (LINNAEUS, 1766)). Статус перебування. Залітний вид. Поширення. Раніше виявляли в гірській частині Буковини. Місця перебування. Окремі особини іноді можуть відвідували полонини в пошуках трупів овець. Созологічний статус. ЧКУ (III), ЄЧС (V), ЧС МСОП (NT), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II), ЗЄПЗ (1).

СИП БІЛОГОЛОВИЙ (*GYPS FULVUS* (HABLIZL, 1783)). Статус перебування. Залітний вид. Поширення. До початку другої половини ХХ ст. зустрічали в гірській частині Буковинських Карпат. Місця перебування. Птахи залітали на полонини в пошуках поживи – трупів овець, великої рогатої худоби й інших свійських тварин. Созоло-

гічний статус. ЧКУ (II), БеК (II), БоК (I, II), КТВ (II).

Родина Соколові (Falconidae)

БАЛАБАН (*FALCO CHERRUG GRAY, 1834*). Статус перебування. Залітний вид. Поширення. Відомі знахідки поодиноких особин в окремих пунктах. Місця перебування. Відкриті простори (поля, луки) й окраїни населених пунктів. Созологічний статус. ЧКУ (III), ЧС МСОП (EN A2bcd+3bcd), БеК (II), БоК (II), КТВ (II), ЗСПЗ (1).

САПСАН (*F. PEREGRINUS TUNSTALL, 1771*). Статус перебування. Пролітний вид. Поширення. Виявлений у кількох пунктах правобережжя долини Прута. Місця перебування. Відкриті ділянки та периферійна частина сіл і міст. Созологічний статус. ЧКУ (II), БеК (II), БоК (II), КТВ (I).

ПІДСОКОЛИК ВЕЛИКИЙ (*F. SUBBUTEO LINNAEUS, 1758*). Статус перебування. Гніздовий, мігруючий вид. Поширення. Спорадично трапляється на всій території регіону досліджень. Місця перебування. Узлісся великих лісів, лісосмуги, гаї серед річкових долин. Созологічний статус. БеК (II), БоК (II), КТВ (II).

ПІДСОКОЛИК МАЛИЙ (*F. COLUMBARIUS LINNAEUS, 1758*). Статус перебування. Зимую-

чий, мігруючий вид. Поширення. Спорадично в Буковинському Передкарпатті уздовж правобережжя Пруту. Місця перебування. Зимуючі особини трапляються на полях, в інших відкритих місцях, де активно полюють за мишоподібними гризунами та дрібними птахами. Созологічний статус. БеК (II), БоК (II), КТВ (II).

КІБЧИК (*F. VESPERTINUS LINNAEUS, 1766*). Статус перебування. Гніздовий, мігруючий вид. Поширення. Зустрічається спорадично на правобережжі Пруту та Черемошу. Місця перебування. Ліси, гаї або групи дерев серед полів і лук. Созологічний статус. БеК (II), БоК (II), КТВ (II), ЗСПЗ (3).

БОРИВІТЕР ЗВИЧАЙНИЙ (*F. TINNUNCULUS LINNAEUS, 1758*). Статус перебування. Гніздовий, нерегулярно зимуючий вид. Поширення. Протягом репродуктивного періоду трапляється на всій території регіону досліджень. Взимку окремих особин виявляли лише південніше Чернівців. Місця перебування. Узлісся, лісосмуги, іноді населені пункти. Созологічний статус. БеК (II), БоК (II), КТВ (II), ЗСПЗ (3).

SKILSKY I.V.,
MELESHCHUK L.I., TASHCHUK M.V.

BIRDS OF PREU IN THE BUKOVINIAN CARPATHIANS: MODERN STATE OF POPULATION, TERRITORIAL DISTRIBUTION, CONSERVATION

The modern state of population of birds of preu in the Bukovinian Carpathians is considered. Their territorial distribution is found out, the dynamics of quantity is analysed. In the Bukovinian Carpathians 15 birds of preu species are nesting today. In general, there are 24 species of day Falconiformes in the region. The state of populations of 8 (53,4%) nestbuilding species remains critical. The main limiting factors are environmental changes, insufficient food supplies, poaching. On the basis of the conducted researches measures, directed on proceeding in resources and guard birds of preu, are offered.

Keywords: Bukovyna Carpathians, Falconiformes, state of population, guard

Одержано редколегією 22.05.2008 р.